

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Rīgā 2017.gada 30.jūnijā

Nr.301

Latvijas Republikas
Saeimas priekšsēdētājam
Inārai Mūrniecei

Ļoti cienījamā Mūrnieces kundze!

Saeima 2017.gada 22.jūnijā pieņēma likumu „Grozījumi Finanšu instrumentu tirgus likumā” (likumprojekta Nr.746/Lp12). Šā likuma 7.pants paredz papildināt Finanšu instrumentu tirgus likumu (turpmāk – Likums) ar jaunu 74.¹ pantu, nosakot mazākuma akcionāra tiesības prasīt akciju atpirkšanu obligātā akciju atpirkšanas piedāvājuma neizteikšanas gadījumā.

Mazākuma akcionārs Likuma 74.¹ pantā paredzētās tiesības var izmantot gadījumā, ja pēc Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (turpmāk – Komisija) lēmuma par pienākumu izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu spēkā stāšanās personā vai personas, kas rīkojas saskaņoti, ir samazinājušas no akcijām izrietošo balsstiesību daudzumu līdz tādām apmēram, kas nesasniedz vai nepārsniedz Likuma 66.panta ceturtās daļas 1.punktā noteikto robežu – 30 procentus no akciju sabiedrības balsstiesīgo akciju kopskaita.

Likuma 74.¹ pantā paredzētās tiesības mazākuma akcionārs var izmantot triju gadu laikā pēc Komisijas lēmuma spēkā stāšanās. Papildus tam Likuma 74.panta desmitajā daļā paredzēts Komisijas pienākums lēmumā norādīt akcijas atpirkšanas cenu.

I

Pirms Likuma grozījumu izskatīšanas otrajā lasījumā Saeimas deputāte Inguna Sudraba iesniedza priekšlikumu paredzēt pienākumu izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu arī gadījumā, ja pēc attiecīgā Komisijas lēmuma, ar kuru konstatēta šāda pienākuma iestāšanās un neizpilde, pārsūdzēšanas persona vai personas, kas rīkojas saskaņoti, ir samazinājušas no akcijām izrietošo balsstiesību daudzumu līdz tādām apmēram, kad neiestājas pienākums izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu (*sk. Saeimas deputātes Ingunas Sudrabas 2017.gada 6.janvāra vēstuli Nr.111.8/6-1-12/17*).

Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2017.gada 21.marta sēdē Saeimas Juridiskais birojs un Komisija izteica būtiskus iebildumus pret iesniegto priekšlikumu. Uzklusot izteiktos viedokļus, Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija uzdeva Komisijai pilnveidot I.Sudrabas iesniegto priekšlikumu, vienlaikus saglabājot priekšlikuma būtību – akcionāra pienākumu izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu arī tajos gadījumos, kad vairs neturpinās mazākuma akcionāru interešu aizskārums.

Neraugoties uz Tieslietu ministrijas, Finanšu ministrijas un Juridiskā biroja iebildumiem, Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija 2017.gada 26.aprīļa sēdē atbalstīja Likuma papildināšanu ar 74.¹ pantu, kas ļauj sasniegt I.Sudrabas sākotnēji izteiktā priekšlikuma mērķi. Saeima atbalstīja otrajā lasījumā šo Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas priekšlikumu (*sk. 12.Saeimas pavasara sesijas ceturtais sēdes 2017.gada 11.maijā stenogrammu*).

Saeima 2017.gada 15.jūnija sēdē izslēdza Likuma grozījumu izskatīšanu trešajā lasījumā no Saeimas sēdes darba kārtības līdz turpmākajam Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas lēmumam, jo izskanēja bažas par Likuma 74.¹ pantā ietvertā regulējuma nepieciešamību un samērīgumu (*sk. 12.Saeimas pavasara sesijas devītais sēdes 2017.gada 15.jūnijā stenogrammu*). Tajā pašā dienā Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas sēdē tika nolemts atkārtoti virzīt Likuma grozījumus izskatīšanai trešajā lasījumā. Saeimas 2017.gada 22.jūnija sēdē Likuma grozījumi tika atbalstīti (*sk. 12.Saeimas pavasara sesijas desmitais sēdes 2017.gada 22.jūnijā stenogrammu*).

2017.gada 26.jūnijā esmu saņēmis Saeimas frakcijas “VIENOTĪBA” lūgumu nodot Likuma grozījumus otrreizējai caurlūkošanai Saeimā. Likuma

grozījumu otrreizējās caurlūkošanas lūgumā vērsta uzmanību uz Finanšu ministrijas, Tieslietu ministrijas un Ārvalstu investoru padomes izteiktajiem iebildumiem par Likuma 74.panta desmitajā daļā un 74.¹ pantā ietverto regulējumu.

II

Iepazīstoties ar Likuma grozījumu tekstu, tā sagatavošanas materiāliem un Likuma grozījumu otrreizējas caurlūkošanas lūguma izskatīšanai veltītajā sanāksmē paustajiem viedokļiem, secinu, ka Likuma 74.¹ pantā nav panākts samērīgs līdzsvars starp vairākuma akcionāru un mazākuma akcionāru tiesībām.

Atzinīgi vērtēju Saeimas centienus pilnveidot Likuma regulējumu, lai preventīvi mazinātu iespējas, ka vairākuma akcionāri varētu negodprātīgi izvairīties no pienākuma izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu. Šī pienākuma neizpildīšana būtiski aizskar mazākuma akcionāru tiesības un tam ir negatīva ietekme uz akciju cenu. Tomēr Likuma 74.¹ pantā ietvertais regulējums liek apšaubīt to, ka Saeima ir izvērtējusi visus riskus, kurus varētu radīt šāda regulējuma spēkā stāšanās, un tos novērsusi.

Pirmkārt, Likuma 74.¹ pantā izvēlētais risinājums mazākuma akcionāru tiesību aizsardzībai ir pretējs Likumā paredzētajam obligātā akciju atpirkšanas piedāvājuma mērķim.

Otrkārt, likumdevējs nav veicis izvērtējumu par jau šobrīd Likumā ietverto preventīvo un sodošo mehānismu efektivitāti un ietekmi uz finanšu tirgus dalībniekiem.

Treškārt, Likuma 74.¹ pantā ietvertais regulējums var nesamērīgi ierobežot vairākuma akcionāru tiesības uz īpašumu un tiesības veikt uzņēmējdarbību.

Ceturtkārt, Likumā paredzētajam tiesību institūtam nav noteikts skaidrs un nepārprotams piemērošanas mehānisms.

III

Obligātā akciju atpirkšanas piedāvājuma mērķis ir aizsargāt akciju sabiedrības mazākuma akcionāru intereses gadījumā, ja kāda persona vai personas

(ja tās rīkojas saskaņoti) ieguvušas līdzdalību akciju sabiedrībā tādā apmērā, kas var radīt aizskārumu pārējiem akcionāriem. Saskaņā ar Likuma 66.panta ceturto daļu pienākums izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu cita starpā iestājas brīdī, kad persona tieši vai netieši ieguvusi vismaz 30 procentus balsstiesīgo akciju.

Ja personai ir iestājies pienākums izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu, tā pēc Komisijas pieņemtā lēmuma var samazināt savu līdzdalību tādējādi, ka tai piederošās akcijas nepārsniedz 30 procentus no akciju sabiedrības balsstiesīgo akciju kopskaita. Šāda rīcība novērš mazākuma akcionāru interešu aizskārumu.

Likuma 74.¹ pantā ietvertā regulējuma mērķis neatbilst obligātā akciju atpirkšanas piedāvājuma būtībai, jo uzliek par pienākumu vairākuma akcionāram izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu arī tad, ja vairs neturpinās tie apstākļi, kas varētu būt par pamatu mazākuma akcionāru interešu aizskārumam. Minētā norma ir ne tik daudz vērsta uz mazākuma akcionāru aizsardzības nodrošināšanu saistībā ar viņu iespējam ietekmēt būtisku lēmumu pieņemšanas procesus, bet faktiski ir vērsta uz vairākuma akcionāra sodīšanu par Likuma 66.pantā noteikto pienākumu neizpildi.

Turklāt Likuma 74.¹ panta trešajā daļā ietvertās tiesības prasīt akciju atpirkšanu triju gadu laikā no Komisijas lēmuma spēkā stāšanās dienas paredz pienākumu būt par akcionāru konkrētajā akciju sabiedrībā. Pat ja vairākuma akcionārs vairs nav vairākuma akcionārs vai vispār nav akcionārs un visas sev piederošās akcijas konkrētajā akciju sabiedrībā pārdevis, Likuma 74.¹ pants paredz pienākumu atpirkt mazākuma akcionāra akcijas, ja mazākuma akcionārs to prasa. Tādējādi Likumā ietvertais regulējums var būtiski ietekmēt personas tiesības veikt uzņēmējdarbību, kā arī nesamērīgi ietekmēt personas mantisko stāvokli un iespējas ilgstošā laika periodā plānot savu finanšu līdzekļu izlietojumu.

Svarīgi arī pievērst uzmanību, ka patlaban Likuma 69.panta trešajā daļā paredzētais akciju atpirkšanas termiņš nedrīkst būt īsāks par 30 dienām un garāks par 70 dienām, skaitot no akciju atpirkšanas piedāvājuma izteikšanas dienas. Tāpēc Likuma 74.¹ panta trešajā daļā noteiktais triju gadu termiņš būtu vērtējams kā nesamērīgi ilgs laika periods lēmuma pieņemšanai par tiesību izlietošanu.

IV

Saeima 2016.gada 26.maijā pieņēma grozījumus Likumā, kas būtiski pastiprināja atbildību par finanšu instrumentu tirgu regulējošo normatīvo aktu pārkāpumiem. Ar šiem grozījumiem Likuma 148.panta ceturtajā daļā tika palielināts sods gadījumā, ja persona, kurai saskaņā ar Likuma 66.panta noteikumiem ir pienākums izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu, to noteiktajā kārtībā neizdara. Ja līdz minētajiem grozījumiem par šādu pārkāpumu bija paredzēta soda nauda līdz 14 200 euro, tad šobrīd attiecīgais sods ir līdz 700 000 euro. Attiecīgās izmaiņas tika veiktas, jo Komisija, vērtējot Likuma 66.pantā noteiktā pienākuma izpildes nosacījumus, bija secinājusi, ka personai ir izdevīgāk pārkāpt Likuma 66.panta noteikumus un samaksāt Komisijas uzlikto naudas sodu, nevis izpildīt Likumā noteikto akciju atpirkšanas pienākumu (*sk. likumprojekta Nr.503/Lp12 "Grozījumi Finanšu instrumentu tirgus likumā" anotāciju*).

Ar minētajiem grozījumiem Likumā tika arī būtiski pilnveidots Likuma 66.pantā noteiktais regulējums par obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu. Tika precizēti gadījumi, kad akcionāri ir uzskatāmi par personām, kuras rīkojas saskaņoti, kā arī samazināts balsstiesību sliexsnis, kas rada pienākumu izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu - no 50 procentiem no akciju sabiedrības balsstiesīgo akciju kopskaita uz 30 procentiem.

Papildus tam Likuma 66.panta septītā daļa paredz, ka persona nevar izmantot balsstiesības, kas izriet no tai piederošajām akcijām, un netieši iegūtās balsstiesības, ja šī persona Likumā noteiktajos termiņos un noteiktajā kārtībā neizsaka obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu, izsaka akciju atpirkšanas piedāvājumu, kas neatbilst likuma prasībām, vai nav Likumā noteiktajā kārtībā veikusi norēķinus ar ieguldītājiem, kuri pieņēmuši akciju atpirkšanas piedāvājumu. Savukārt Likuma 66.panta astotā daļa paredz, ka akcionāru sapulces lēmumi, kas pieņemti, izmantojot balsstiesības pretēji Likuma 66.panta septītās daļas noteikumiem, nav spēkā, un uz šo lēmumu pamata nedrīkst lūgt, lai tiek izdarīti ieraksti jebkāda veida publiskajos reģistros.

Tādējādi Likumā jau ir ietverti vairāki mehānismi mazākuma akcionāru interešu aizsardzībai. Personai, kura ir ieguvusi tādu balsstiesīgo akciju apjomu, kas varētu aizskart citu akcionāru intereses, un nav pienācīgi īstenojusi mazākuma

aizsardzības mehānismus (nav izteikusi obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu), ir liegts īstenot ietekmi akciju sabiedrībā, izmantojot savas balsstiesības. Tāpat šai personai paredzēta līdz 700 000 euro soda nauda par obligātā akciju atpirkšanas piedāvājuma neizteikšanu Likumā noteiktajā kārtībā.

Ja mazākuma akcionāram tiek nodarīti zaudējumi laika posmā no brīža, kad personai iestājās pienākums izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu, līdz brīdim, kad novērsti apstākļi, kas radīja pienākumu izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu, mazākuma akcionārs saskaņā ar Civillikuma 1779.pantu var prasīt zaudējumu atlīdzību no vainīgās personas.

Likuma grozījumu otrreizējai caurlūkošanai veltītajā sanāksmē izskanēja viedoklis, ka aizskarto tiesību aizsardzība zaudējumu atlīdzības prasības kārtībā ir sarežģīta un to nevar uzskatīt par efektīvu tiesību aizsardzības mehānismu. Tomēr Likuma grozījumu 74.¹ pantā garantēto tiesību īstenošana gadījumos, kad vairākuma akcionārs prasību par akciju atpirkšanu ignorē vai noraida, vērtējama kā vismaz tikpat sarežģīta. Tā kā Likuma grozījumos nav paredzēts skaidrs un nepārprotams Likuma 74.¹ pantā ietvertā regulējuma piemērošanas mehānisms, iespējas to efektīvi piemērot un panākt aizskarto tiesību aizsardzību ir apšaubāmas.

V

Likuma grozījumu otrreizējai caurlūkošanai veltītajā sanāksmē pieaicināto institūciju pārstāvji atzina, ka pēc 2016.gada 26.maijā Saeimā pieņemtajiem Likuma grozījumiem Likuma 148.panta ceturrtā daļa nav tikusi piemērota. Likuma 148.panta ceturrtās daļas piemērošanas prakses neesamība varētu arī liecināt, ka Likumā ietvertais atbildību pastiprinošais mehānisms pilda preventīvo funkciju un rūpīgi vērtējams, vai ir nepieciešams ieviest papildus aizsardzības mehānismus.

Likuma grozījumu sagatavošanas gaitā Saeimā nav ticis izvērtēts, vai jau šobrīd Likumā ietvertie mazākuma akcionāra interešu aizsardzības mehānismi ir efektīvi un ļauj sasniegt likumdevēja izvēlēto mērķi. Neveicot šādu izvērtējumu un paredzot jaunu regulējumu, pastāv risks izjaukt līdzsvaru starp mazākuma akcionāru interešu un vairākuma akcionāru interešu aizsardzību.

Jaunus mazākuma akcionāru interešu aizsardzības mehānismus Likumā būtu pamats ietvert, ja tiktu secināts, ka šobrīd Likumā noteiktais regulējums ir

nepietiekams, neefektīvs vai nesasniedz savu mērķi. Pilnveidojot regulējumu, būtu arī jāvērtē, vai jaunais regulējums palīdzēs efektīvāk sasniegt mērķi, vai tas ir saderīgs ar jau pastāvošajiem mazākuma akcionāru interešu aizsardzības mehānismiem un vai nav nepieciešams atteikties no kāda jau pastāvošā mehānisma, lai nodrošinātu samērīgu līdzsvaru starp iesaistīto pušu interesēm un tiesībām.

Tā kā Likuma 74.¹ pantā ietvertais regulējums var ierobežot vairākuma akcionāru tiesības uz īpašumu un tiesības veikt uzņēmējdarbību, nepieciešams vērtēt tā atbilstību samērīguma principam. Likumdevējam jāizvērtē, vai attiecīgais regulējums ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai, proti, vai ar to var sasniegt izvirzīto mērķi. Tāpat likumdevējam jāpārlicinās, vai šāds regulējums ir nepieciešams, proti, vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem (*sk. Satversmes tiesas 2010.gada 6.oktobra sprieduma lietā Nr.2009-113-0106 17.punktu*).

VI

Ņemot vērā šajā rakstā izteiktos apsvērumus, aicinu Saeimu atkārtoti izvērtēt papildinājuma Likuma 74.panta desmitajā daļā un 74.¹ pantā ietvertā regulējuma nepieciešamību un samērīgumu. Aicinu Saeimu šo regulējumu pilnveidot, ja tas ir iespējams, vai no Likuma grozījumiem izslēgt.

Pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 71.pantu, prasu likuma „Grozījumi Finanšu instrumentu tirgus likumā” (likumprojekta Nr.746/Lp12) otrreizēju caurlūkošanu.

Cieņā

Valsts prezidents

Raimonds Vējonis